

گردشگری و اوقات فراغت

<http://doi.org/10.22133/TLJ.2022.353381.1053>

ارزیابی و اولویت‌بندی روستاهای هدف گردشگری استان کردستان برای سرمایه‌گذاری

فانح حبیبی

دانشیار گروه علوم اقتصادی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران

اطلاعات مقاله	چکیده
مقاله پژوهشی	وجود جاذبه‌های گردشگری به منزله یکی از ارکان و عناصر اصلی صنعت گردشگری، در کنار دیگر مؤلفه‌ها، شرایط لازم را برای جلب و جذب گردشگر فراهم می‌کند. توسعه گردشگری مزایای مستقیم و غیرمستقیم اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی بسیاری برای جامعه میزبان به همراه داشته و از عوامل مؤثر در شکل‌دهی الگوی توسعه است. با توجه به اهمیت نقش گردشگری در توسعه اقتصادی از یک طرف و وجود پتانسیل‌های متعدد در روستاهای هدف گردشگری استان کردستان از طرف دیگر، استفاده از رویه‌ای مناسب برای اولویت‌بندی مناطق، به منظور سرمایه‌گذاری‌های گوناگون در این منطقه، ضروری است. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی و جامعه آماری شامل گردشگران روستاهای مورد مطالعه بوده است. نتایج رتبه‌بندی نشان می‌دهد که روستاهای پالنگان، سلین و ژیوار در رتبه‌های اول تا سوم قرار دارند. با توجه به نتایج حاصل از مدل تاپسیس، سرمایه‌گذاری بخش دولتی در زیرساخت‌ها، به خصوص جاده‌های ارتباطی، به توسعه گردشگری در این روستاها کمک قابل توجهی می‌کند. همچنین، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در روستاهایی با رتبه بالاتر در زمینه طبیعت‌گردی، صنایع دستی و صنایع وابسته توصیه می‌شود.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۵/۳	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۶/۳۰	
واژگان کلیدی: ارزیابی، شاخص‌ها توسعه گردشگری روش TOPSIS استان کردستان	
نویسنده مسئول رایانامه: f.habibi@uok.ac.ir	
نحوه استناددهی: حبیبی، فانح (۱۴۰۱). ارزیابی و اولویت‌بندی روستاهای هدف گردشگری استان کردستان برای سرمایه‌گذاری. گردشگری و اوقات فراغت، ۷(۱۳)، ۹۵-۱۱۲.	
ناشر: دانشگاه علم و فرهنگ https://www.usc.ac.ir	

مقدمه

گردشگری نه تنها در پیشبرد اقتصاد ملی و درآمدهای ارزی نقش آفرین است، بلکه فعالیتی است پاکیزه و، در مقایسه با دیگر فعالیت‌ها، آلودگی کمتری دارد و در عین حال ایجادکننده مشاغل و فرصت‌های شغلی جدید نیز است و رقابت فشرده‌ای در بین کشورها برای جذب گردشگران پدید آمده است (ابراهیم‌زاده و آقاسی‌زاده، ۱۳۸۸، ص ۱۰۸). گردشگری نه تنها موجب کسب درآمد مستقیم و چند برابر شدن چرخه پولی غیرمستقیم می‌شود، بلکه موجب رشد تولیدات صنایع دستی و صنعتی نیز می‌شود (امیرحاجیلو و همکاران، ۱۳۹۲، ص ۱۸). این صنعت بیش از هر صنعت دیگری حرکت سرمایه و انتقال پول و ارز را در مقیاس محلی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی سبب شده است (نوری و تقی‌زاده، ۱۳۹۲، ص ۷۴)، به طوری که امروزه از گردشگری به منزله کاتالیزوری کارآمد برای بازسازی و توسعه اجتماعی نواحی یاد می‌کنند (Sharply, 2002, p. 233).

روستاییان در خصوص استفاده از منابع طبیعی و فرهنگ محلی برای اهداف گردشگران نگران هستند. به نظر می‌رسد که تأثیرات منفی بیش از پیامدهای مثبت است. مشارکت دولت در ابتکارات گردشگری روستایی بسیار کم است که احساس می‌کنند بازدهی کمی را برای ساکنان به ارمغان می‌آورد (Ghaderi & Henderson, 2012).

گردشگری روستایی، مشخصاً از دهه ۱۹۵۰ به بعد، گسترش یافت. سپس، در دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰، از جنبه اقتصادی برای جوامع محلی مورد توجه قرار گرفت. گردشگری روستایی می‌تواند از طریق مشارکت و وابستگی به سایر بخش‌های اقتصادی و فرهنگی جامعه گسترش و تداوم یابد و در رشد و توسعه محلی، منطقه‌ای و ملی نیز نقش مهمی ایفا کند (شمس‌الدینی، ۱۳۸۹، ص ۹۷). گردشگری روستایی به منزله بخشی از صنعت گردشگری می‌تواند در توسعه پایدار و کاهش شکاف منطقه‌ای نقش قابل ملاحظه‌ای داشته باشد. تعیین روستاهای هدف گردشگری در کشور را می‌توان از سیاست‌های تأثیرگذار در فرایند توسعه پایدار گردشگری در نواحی روستایی قلمداد کرد. سرمایه‌گذاری در مناطق گردشگری می‌تواند به منزله ابزاری کارآمد برای رشد و توسعه همه جانبه جوامع میزبان باشد و موجب گسترش روابط بین بخشی و سایر فعالیت‌های اقتصادی شود.

مقایسه آمار جمعیت روستایی، در مقایسه با جمعیت شهری در طی ۱۰ سال اخیر، نشان می‌دهد که مهاجرت از روستاها به شهرها به شدت افزایش یافته، به نحوی که نسبت جمعیت روستایی و شهری، در کل کشور، به کل جمعیت در سال ۱۳۸۵، ۲۸/۷ و ۷۱/۲ درصد بوده که این نسبت در سال ۱۳۹۵ به ۲۵/۹ درصد روستایی کاهش و ۷۴ درصد شهری افزایش یافته است. این نسبت در استان کردستان طی دوره مورد اشاره به مراتب در وضعیت بدتری قرار دارد، به گونه‌ای که، در سال ۱۳۸۵، نسبت جمعیت روستایی و شهری به کل جمعیت به ترتیب ۳۶/۵ و ۶۳/۴ درصد بوده که در سال ۱۳۹۵ به ۲۹/۲ درصد جمعیت روستایی کاهش و به ۷۰/۷ درصد جمعیت شهری افزایش یافته است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۸). بنابراین، بدون توجه به جمعیت روستایی و عدم سرمایه‌گذاری در روستاها، امکان رسیدن به توسعه پایدار فراهم نیست. همچنین، با توجه به نرخ بالای بیکاری در کشور و به ویژه استان کردستان، مهاجرت خیل عظیمی از روستاییان به شهرها، جدای از تبعات اقتصادی، به ناهنجاری‌های اجتماعی و فرهنگی در شهرها دامن زده است و شکاف منطقه‌ای را بیشتر می‌کند.

توسعه گردشگری روستایی نیازمند منابع مالی لازم و گسترده است تا، با اتکا به آن، برنامه‌ریزی کرد. همچنین، عدم سرمایه‌گذاری افراد بومی و غیربومی در روستاها یکی دیگر از موانع عمده اقتصادی در توسعه گردشگری روستایی است. استان کردستان، با سابقه تمدنی و فرهنگی دیرین، طبیعت و شرایط گوناگون اقلیمی و زیارتگاه‌های متعدد، توانایی قرارگیری در جایگاه مناسب نقاط پرجاذبه گردشگری در سطح ملی و بین‌المللی را دارد و می‌تواند به یکی از قطب‌های مهم گردشگری در جهان تبدیل شود. تاکنون، ۴۳ روستای هدف گردشگری در سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان کردستان ثبت شده که ۱۳ مورد از این روستاها در سطح کشوری ثبت شده‌اند. شناسایی هر چه کامل‌تر

مناطق مستعد گردشگری روستایی و برنامه‌ریزی دقیق برای ارزیابی و اولویت‌بندی سرمایه‌گذاری در آن‌ها به‌لحاظ توان جذب اکوتوریست می‌تواند، به‌منزله ابزار و راهکاری اثربخش، نقشی اساسی در توسعه پایدار، ارتقای سطح زندگی و حفظ تعادل طبیعی ایفا کند. بنابراین، هدف از این تحقیق ارزیابی و اولویت‌بندی روستاهای هدف گردشگری استان کردستان با هدف سرمایه‌گذاری است. در همین خصوص، پرسش‌های پژوهش به‌صورت زیر مطرح می‌شوند:

۱. ظرفیت‌های برجسته گردشگری در روستاهای هدف گردشگری استان کردستان کدام‌ها هستند؟
۲. کدام‌یک از روستاهای هدف گردشگری استان کردستان برای واگذاری به سرمایه‌گذاران در اولویت قرار دارند؟
۳. کدام‌یک از شاخص‌ها بیشترین تأثیر را در اولویت‌بندی روستاهای هدف گردشگری استان کردستان دارند؟
۴. آیا گردشگری می‌تواند در توسعه روستاهای هدف گردشگری استان کردستان مؤثر باشد؟

مبانی نظری و مرور پیشینه

گردشگری روستایی مشخصاً از دهه ۱۹۵۰ به بعد گسترش یافت. گردشگری روستایی یکی از انواع گوناگون گردشگری است و شامل فعالیت‌ها و گونه‌های گوناگون گردشگری در محیط‌های روستایی و پیرامون آن‌ها می‌شود و نیز دربردارنده ارزش‌ها و آثار متفاوتی برای محیط زیست روستا اعم از طبیعی و انسانی است (Soteriades, 2002, p. 617).

گردشگری روستایی در معنای سنتی به نوعی از فعالیت‌هایی گفته می‌شود که درآمد اضافی را برای آن‌هایی که شغل اصلی مانند (کشاورزی، دامداری) دارند فراهم می‌آورد (Szabo, 2001, p. 180). در مفهومی کلی، می‌توان گردشگری روستایی را فعالیت گردشگری در محیط روستا دانست یا، در حوزه کاربردی وسیع‌تر، آن را فعالیت گردشگری در حوزه غیرشهری تلقی کرد که فعالیت‌های انسانی در آن (اقتصاد وابسته به زمین) غالباً در بخش کشاورزی است (Oppermann, 1996, p. 88). در سال ۱۹۸۶، کمیسیون جوامع اروپایی گردشگری روستایی را نه فقط گردشگری در مزرعه‌ها یا گردشگری کشاورزی دانست، بلکه انواع فعالیت‌های گردشگری در نواحی روستایی را در تعریف گردشگری روستایی گنجانده. برای مثال، گردشگری در مزرعه‌ها به انواع گردشگری‌ای ناظر است که مستقیم مربوط به مزرعه باشد و اقامت در مزرعه، چه در اتاق‌ها یا چادرها، بازدیدهای تحصیلی، صرف غذا، فعالیت‌های تفریحی و فروش محصولات مزرعه یا صنایع دستی را نیز شامل شود. بسیاری از صاحب‌نظران بر این باور هستند که گردشگری روستایی می‌تواند نقش بسیار مهمی در متنوع‌سازی اقتصاد روستایی (بهبود زیرساخت‌ها و افزایش امکان جمعیت‌پذیری سکونت‌گاه‌ها) داشته باشد و، در کنار سایر فعالیت‌های روستایی، فرصت‌های شغلی متعددی را ایجاد کند. با توجه به تمرکز زمانی فعالیت‌های گردشگری روستایی، این فعالیت‌ها معمولاً به‌صورت عامل مولد شغل‌های موقت، ولی درعین حال مطمئن‌تر از فعالیت‌های سنتی کشاورزی با مدت طولانی است (Sharpley, 2002). نمی‌توان مفهوم گردشگری را به‌صورت مجزا از بستر وسیع‌تر آن، یعنی توسعه، در نظر گرفت. در واقع، توسعه گردشگری و توسعه روستایی دو عامل مرتبط به هم هستند که توسعه هرکدام در دیگری اثری مثبت دارد. با توجه به آثار مثبت و متنوع گردشگری روستایی، جوامع در پی استفاده از فرصت‌های گردشگری روستایی از جنبه‌های گوناگون و استفاده از آن به‌منزله ابزاری برای دستیابی به توسعه روستایی هستند (Shen et al., 2008).

یکی از مصادیق گردشگری روستایی اکوتوریسم است. اکوتوریسم کوتاه‌شده واژه Ecological Tourism است و تعاریف و دیدگاه‌های متنوعی درباره آن وجود دارد. هکتور سبالوس لاکورین یکی از اولین کسانی است که در دهه ۱۹۸۰ تعریف مشخص ارائه کرده است. به نظر وی، «اکوتوریسم یعنی مسافرت به نواحی طبیعی تقریباً دست‌نخورده با هدف مطالعه، تحسین و لذت از مناظر طبیعی، گیاهان وحشی و همچنین نموده‌های فرهنگی گذشته و حال مردم بومی است». در سال ۱۹۹۶، جامعه جهانی اکوتوریسم این تعریف را برای اکوتوریسم ارائه کرد: «سفری مسئولانه در محیط زیست است که به‌منظور لذت بردن از مناطق نسبتاً بکر طبیعی ترتیب داده می‌شود و سبب ترویج حفظ محیط

زیست می‌شود.» در طول این سفر، گردشگران کمترین تأثیرات منفی را در منابع طبیعی می‌گذارند و مردم بومی در سود حاصل از فعالیت‌های اجتماعی شریک می‌شوند. اکوتوریسم یکی از رویکردهای قابل قبول و پایدار برای حفاظت و توسعه اکوسیستم است؛ چراکه اکوتوریسم در حفاظت از محیط زیست، آموزش، تفریح و ایجاد شغل کارا عمل کرده و به همین دلیل مناطق اکوتوریستی به یکی از مقاصد مهم گردشگری تبدیل شده است (Kim et al., 2015). سه معیار مهم و اساسی در مقوله اکوتوریسم باید در نظر گرفته شود: (۱) جاذبه‌ها طبیعت‌محور باشند؛ (۲) رابطه متقابل توریست‌ها بر یادگیری و آموزش متمرکز باشد و (۳) مدیریت چنین محیط‌هایی می‌بایست اصول و اقداماتی را دنبال کند که با پایداری اکولوژیکی، اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی همخوانی داشته باشند (Weaver, 2007, p. 1179).

امروزه، پدیده گردشگری و اکوتوریسم، به لحاظ درآمدزایی فراوان آن، بسیاری از کشورهای جهان را بر آن داشته که سرمایه‌گذاری زیادی را به این بخش اختصاص دهند، به طوری که از اواسط دهه ۱۹۸۰، طبیعت‌گردی به منزله بخش اصلی گردشگری کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه را تشکیل می‌دهد (تقوایی و همکاران، ۱۳۹۰، ص ۱۰۵). با رشد سریع و شتابان گردشگری و ورود انبوه گردشگران، اکوسیستم با پیامدهای منفی گردشگری مواجه می‌شود. رفتارهایی مانند پیگیری مزایای اقتصادی بیش از حد، نادیده گرفتن حساسیت زیست‌محیطی و آسیب‌پذیری یا توسعه گردشگری بیش از حد به کاهش شدید در تنوع زیستی و محیط زیست، تخریب منابع، آلودگی آب‌وهوا و تغییر چشم‌انداز منجر خواهد شد. بنابراین، از مزایای زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ناشی از توسعه گردشگری نمی‌توان بهره‌مند شد، مگر این‌که پیامدهای منفی حاصل از توسعه گردشگری را به حداقل رساند (Xu et al., 2017).

سرمایه‌گذاری در گردشگری ابزاری برای توسعه منطقه‌ای و کاهش فقر است. این امر در کشورهایی که دارای آثار تاریخی فرهنگی و مکان‌های تفریحی و گردشگری متنوع هستند موجب گسترش روابط بین بخش گردشگری و سایر فعالیت‌های اقتصادی می‌شود (Ashe, 2005). سرمایه‌گذاری در روستاها آثاری همچون گسترش امنیت، رفاه اجتماعی و فرهنگی را برای مردم منطقه در پی خواهد داشت که در نهایت باعث توسعه این مناطق خواهد شد. در این خصوص، روستاهای هدف گردشگری محدوده‌هایی هستند که، به دلیل وجود جاذبه‌های مهم و متنوع گردشگری و پتانسیل‌های توسعه، قابلیت احداث مجموعه‌ایی از تأسیسات گردشگری به منظور ارائه کلیه کالاها و خدمات مورد نیاز گردشگران در یک مکان واحد را دارند. بر این اساس، روستاهای هدف گردشگری به منزله یک فرصت سرمایه‌گذاری قابل عرضه برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی تلقی می‌شوند. در این مناطق، با حفظ قوانین و مقررات محیط زیست و منابع طبیعی و سازگار با محیط، می‌توان انواع تأسیسات گردشگری و خدمات وابسته ایجاد کرد که دامنه سرمایه‌گذاری آن از جذب سرمایه‌های کوچک محلی تا سرمایه‌گذاری‌های ملی و بین‌المللی را شامل می‌شود. لذا، مهم‌ترین ویژگی آن هدایت و مدیریت سرمایه‌ها و سرمایه‌گذاری در یک فضای جغرافیایی با ظرفیت‌های لازم است (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۰، ص ۹۹). از طرف دیگر، در بسیاری از روستاها موانع و چالش‌های پیش‌روی آن‌ها است که باعث عدم توسعه این نواحی می‌شود. شاید یکی از مهم‌ترین موانع توسعه گردشگری روستایی موانع اقتصادی است که از آن جمله می‌توان به محدودیت‌های مالی اشاره کرد. توسعه گردشگری روستایی نیازمند سرمایه‌گذاری گسترده‌ای است تا بتوان، با اتکا به آن، برنامه‌ریزی کرد (Garrod & Wornell, 2006). لذا، نیازمند وجود مدیریت تخصصی برای درک همه ظرفیت‌های آن است (Weaver, 2007, p. 3). در عرصه بین‌المللی، سرمایه‌گذاری در زنجیره فعالیت‌های گردشگری نیازمند شناسایی مکان‌های مناسب سرمایه‌گذاری و بازاریابی است و مزیت‌های مکانی برای سرمایه‌گذاری بستگی به شرایط اقتصادی کشور میزبان دارد (Kantaric, 2007). از مهم‌ترین عوامل در انتخاب مقصد سفر در کنار وجود زیرساخت‌ها و جاذبه‌های گردشگری، امنیت است که، در صورت وجود، موجب جذب گردشگران خواهد شد. امنیت به منزله اساسی‌ترین و مهم‌ترین رکن توسعه گردشگری است که می‌تواند در قالب‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی تجلی پیدا کند. به همین منوال، وجود ثبات و امنیت در کنار عوامل اقتصادی می‌تواند در شکل‌گیری سرمایه‌گذاری در یک منطقه تأثیرگذار باشد. همچنین، عدم سرمایه‌گذاری‌های افراد بومی و محلی در روستاها در کنار سایر عوامل از موانع توسعه گردشگری روستایی به شمار می‌رود.

سانتاریم و همکاران (2021) در مطالعه خود، با عنوان «ارزیابی خدمات اکوتوریسم فرهنگی در مناطق صحرایی»، با استفاده از پیشرفته‌ترین ابزارهای پشتیبانی تصمیم‌گیری و پایگاه‌های داده به‌روز در خصوص ویژگی‌های تنوع زیستی و محدودیت‌های مربوط به خدمات اکوسیستم و شاخص‌های اجتماعی - اقتصادی، اولویت‌های ملی را برای مدیریت خدمات فرهنگی شناسایی کرده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که حدود ۳۴ درصد از صحرا - ساحل برای خدمات اکوسیستم فرهنگی، به‌ویژه در کوه‌های اصلی و آب‌های منطقه و در امتداد مرزهای ساحلی غربی و شرقی، در اولویت قرار دارد. الجزایر، مصر، لیبی، مراکش، سنگال و تونس، با توجه به وجود چنین خدماتی در قلمرو یخود، عملکرد بهتری در مدیریت خدمات فرهنگی خود دارند.

نتیجه مطالعه چن و همکاران (2018) نشان داد که کیفیت زندگی ساکنان در جامعه روستایی به‌خاطر گردشگری بهبود یافته است، اگرچه منافع اقتصادی هنوز برای بسیاری از خانواده‌های میزبان ناچیز است. همچنین، نتایج نشان از توسعه روستاهای دورافتاده به‌خاطر گردشگری است. سو و همکاران (2017) در پژوهشی، با عنوان «ارزیابی رقابتی مقصد با استفاده از سلسله‌مراتبی تحلیلی ترکیبی (AHP): مطالعه موردی غرب ویرجینیا»، نشان دادند که غرب ویرجینیا در زمینه‌هایی مانند فعالیت‌های مبتنی بر طبیعت و ماجراجویی و همچنین داشتن مزایای رقابتی در خصوص مهمان‌نوازی ساکنان، ایمنی و امنیت و ارزش پول و خرید موفق بوده است. همچنین، نتایج نشان داد که این منطقه در زمینه کیفیت رستوران‌ها و در دسترس بودن فعالیت‌ها برای کودکان رقابت‌پذیر نبوده است. کاستیلانی و سالا (2010) در مطالعه‌ای، با داده‌های موجود در منطقه حفاظت‌شده ایتالیا و با استفاده از شاخص‌های گردشگری پایدار، بیان کرده‌اند که توسعه گردشگری پایدار روشی مناسب برای تشویق کسب‌وکارهای جدید است و استفاده از مفهوم گردشگری پایدار در مناطق حفاظت‌شده روشی برای توسعه محلی گردشگری، کاهش تأثیرات منفی زیست‌محیطی و ترویج ارزش‌های سنتی و محلی است.

هوانگ و پنگ (2012) به بررسی وضعیت گردشگری کشورهای آسیای شرقی با استفاده از روش تاپسیس (TOPSIS) پرداخته‌اند. نتایج نشانگر وضعیت مطلوب‌تر چین در شاخص‌های دسترسی جاذبه‌ها، دسترسی خدمات، قیمت، تصویر مثبت بازار، صلح و ثبات و لینک‌های فرهنگی است. کوماری و همکاران (2010) در مطالعه‌ای به پهنه‌بندی اکوتوریستی در غرب ایالت سی‌کیم هند با استفاده از GIS پرداخته‌اند. آن‌ها در مطالعه خود از شاخص‌هایی همچون پراکندگی حیات وحش، بوم‌شناختی، تنوع اکولوژیکی و خاصیت انعطافی محیط استفاده کرده‌اند. همچنین، با استفاده از AHP به ارزیابی پتانسیل‌های اکوتوریستی و رتبه‌بندی این منطقه پرداختند.

نتیجه مطالعه حیبی و محمودی (۱۳۹۸) با استفاده از تکنیک تاپسیس در خصوص اولویت‌بندی شهرستان‌های استان کردستان نشان داد که شهرستان سنندج با ضریب اولویت ۰/۸۲ در سطح فرابرخوردار و شهرستان‌های مریوان، سقز و بانه به‌ترتیب با ضریب اولویت‌های ۰/۳۸۲، ۰/۳۸۷ و ۰/۳۵ در سطح برخوردار و شهرستان‌های بیجار، کامیاران و قروه به‌ترتیب با ضریب اولویت‌های ۰/۲۳، ۰/۲۱ و ۰/۲۰ در سطح نیمه‌برخوردار (متوسط) و شهرستان‌های دهگلان، سروآباد و دیوان‌دره با ضریب اولویت ۰/۱۲، ۰/۰۹۶ و ۰/۰۷۸ در سطح فروبرخوردار (محروم) قرار دارند. بهرامی (۱۳۹۵) در تحقیقی به بررسی نقش گردشگری و تأثیرات آن در توسعه سکونتگاه‌های روستایی شهرستان مریوان پرداخته است. روش تجزیه و تحلیل به‌صورت توصیفی - تحلیلی انجام شده است. یافته‌ها نشان داد مهم‌ترین نقش‌های مثبت تقویت اقتصاد منطقه، از طریق رونق بازارچه پسته‌وری، موجب افزایش کیفیت زندگی و حل معضل بیکاری، اما تخریب پوشش گیاهی، افزایش شدید قیمت زمین و مسکن، از بین رفتن فرهنگ سنتی، تضاد اجتماعی بین جامعه میزبان و جامعه میهمان مهم‌ترین پیامدهای منفی گسترش گردشگری روستایی در منطقه هستند. وجود برنامه‌ریزی‌های منطقه‌ای، که با شرایط طبیعی و فرهنگی محیط انطباق داشته باشد، امکان توسعه گردشگری دوچندان خواهد شد.

سورشجانی و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای به ارزیابی و اولویت‌بندی روستاهای هدف گردشگری شهرستان کرج با استفاده از تکنیک‌های تصمیم‌گیری چندمنظوره پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که روستاهای گچسر، آتشگاه و ولایت‌رود به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفتند و از شرایط بهتری برای توسعه گردشگری برخوردار هستند.

غفاری و اعظمیان جزی (۱۳۹۵) در مطالعه‌ای به بررسی و اولویت‌بندی روستاهای هدف گردشگری استان اصفهان پرداخته‌اند. نتایج نشان داد که روستاهای هدف گردشگری استان اصفهان را می‌توان در سه دسته اولویت‌بندی کرد و، با توجه به تفکیک هر اولویت، سرمایه‌گذاری مورد نظر را پیشنهاد داد.

حبیبی و سلیمی (۱۳۹۵) در مطالعه‌ای به بررسی اثر توسعه گردشگری در اشتغال و درآمد ساکنان محلی اورامان پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که بین جنسیت و توسعه گردشگری رابطه معناداری وجود ندارد، ولی بین سن و سطح تحصیلات در توسعه گردشگری رابطه معناداری وجود دارد. همچنین، نتایج نشان داد که، با توسعه گردشگری، تعداد مشاغل ایجاد شده افزایش یافته که به افزایش سطح درآمدها و کاهش فقر در منطقه منجر می‌شود. همچنین، نتایج نشان می‌دهد که مؤلفه‌های جلوگیری از مهاجرت جوانان، افزایش درآمد از طریق اجاره منزل و سوویت و کاهش انسجام و یکپارچگی اجتماعی از جمله مهم‌ترین کارکردهای ناشی از توسعه گردشگری در منطقه است. امیرحاجیلو و همکاران (۱۳۹۲) به ارزیابی و اولویت‌بندی تأثیرات گردشگری در سطح ملی با استفاده از تکنیک تاپسیس پرداختند و بیان کرده‌اند که توسعه گردشگری، در سطح کلان و خرد، باعث تغییر در اقتصاد، اجتماع و نگرش سیاسی جوامع شده است. نتایج تحقیق بیانگر آن است که، در بین پیامدهای گردشگری، بیشترین آثار مثبت مربوط به بُعد اقتصادی و عمده‌ترین پیامد منفی مربوط به بُعد زیست‌محیطی است. سعیده زرابادی و مردوخی (۱۳۹۱) در مقاله‌ای، تحت عنوان «تحلیل عوامل تأثیرگذار بر توسعه گردشگری پایدار شهرستان سروآباد با استفاده از مدل TOPSIS»، دریافته‌اند که تأثیرگذارترین عامل در توسعه پایدار شهرستان سروآباد توجه به زیرساخت‌ها از جمله حمل‌ونقل جاده‌ای است و منطقه اورامان تحت، با وجود جاذبه‌های گردشگری فراوان، به دلیل فقدان زیرساخت مناسب، در رتبه پایینی قرار گرفته است.

روش‌شناسی

متغیرهای مورد مطالعه شامل مناطق گردشگری روستایی منطقه مورد مطالعه، شاخص‌های ارزیابی شامل جاذبه‌های گردشگری، عوامل زیرساختی، اقامتی و پذیرایی، اقتصادی، زیست‌محیطی، مشارکت اجتماعی، عامل امنیتی و سرمایه‌گذاری است. جامعه آماری تحقیق شامل گردشگران روستاهای هدف گردشگری مورد مطالعه هستند. در پژوهش حاضر، مطالعه میدانی مبتنی بر پرسش‌نامه بوده است. در این مطالعه، به منظور استخراج ارزیابی مناطق گردشگری در مناطق روستایی، پرسش‌نامه تهیه شده و این پرسش‌نامه‌ها با مراجعه به گردشگران (۱۵۲) تکمیل شده است. روایی پرسش‌نامه با استفاده از دیدگاه‌های استادان فن در حوزه گردشگری تأیید شد و پایایی آن نیز با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ به اثبات رسید که برای کل پرسش‌نامه ۰/۸۶ به دست آمد و نشان از پایایی بالای پرسش‌نامه بود.

مدل تاپسیس

در سال‌های اخیر، توجه پژوهشگران معطوف به مدل‌های چندمعیاره برای تصمیم‌گیری‌های پیچیده شده است. در این تصمیم‌گیری‌ها، به جای استفاده از یک معیار سنجش بهینگی، ممکن است از چندین معیار سنجش استفاده شود. این مدل‌های تصمیم‌گیری به دو مدل‌های چندهدفه (MODM) به منظور طراحی و مدل‌های چندشاخصه (MADM) به منظور انتخاب گزینه برتر استفاده می‌شوند (اصغرپور، ۱۳۸۸). مدل‌های تصمیم‌گیری چندهدفه غالباً به منظور طراحی و مدل‌های چندشاخصه و ارزیابی گزینه‌ها و انتخاب گزینه یا گزینه‌های برتر استفاده می‌شوند. یک مسئله تصمیم‌گیری چندشاخصه را اصولاً می‌توان در یک ماتریس تصمیم‌گیری خلاصه کرد که سطرها آن گزینه‌های گوناگون بوده و ستون‌های آن شاخص‌هایی هستند که ویژگی‌های گزینه‌ها را مشخص می‌کنند. همچنین، سلول‌های داخل ماتریس موقعیت گزینه سطری را در مقایسه با

شاخص ستونی ذی‌ربط نشان می‌دهد. تاکنون، مسئله طرح شده است و حال اولویت‌بندی گزینه‌ها نیازمند تکنیک تصمیم‌گیری است. برای تصمیم‌گیری‌های چندشاخصه، مدل‌های بسیاری ارائه شده است. هرکدام از این مدل‌ها دارای ویژگی‌های خاصی با مزایا و معایب مربوط به خود هستند. موضوع دیگر در سیاست تصمیم‌گیری بحث اوزان شاخص‌ها است. اگر به‌طور طبیعی وزن شاخص‌ها مشخص باشد (تأثیر گزینه‌ها به‌طور یکسان در میزان برتری گزینه‌ها مؤثر باشد)، همین وزن‌ها را در محاسبات منظور می‌کنیم. در غیر این صورت، باید از کارشناسان و خبرگان بخش یا از طریق تکنیک‌های وزن‌دهی برای تعیین وزن هریک از شاخص‌ها استفاده کرد. بدین ترتیب، هر مسئله تصمیم‌گیری چندشاخصه با دو مشکل انتخاب تکنیک تصمیم‌گیری و انتخاب تکنیک وزن‌دهی روبه‌رو است.

مدل تاپسیس یکی از مدل‌های چندشاخصه است که برای انتخاب یک گزینه از گزینه‌های موجود در تصمیم‌گیری‌های چندمعیاره مطرح شده است. اساس کار این تکنیک پایه‌های نظری قوی‌تری از تکنیک‌های دیگر چندشاخصه دارد، به طوری که در این تکنیک بسیاری از مشکلات روش‌هایی مانند تاکسونومی عددی حل شده است. پایه‌های نظری این تکنیک بر این رابطه استوار است که ابتدا ایدنال‌های مثبت (بهترین حالت) و ایدنال‌های منفی (بدترین حالت) را برای هریک از شاخص‌ها به‌وسیله یک سری تکنیک‌ها پیدا می‌کنند و سپس فاصله هر گزینه از ایدنال مثبت و منفی محاسبه می‌شود. گزینه منتخب گزینه‌ای است که کمترین فاصله را از ایدنال‌های مثبت و بیشترین فاصله را از ایدنال‌های منفی داشته باشد. این تکنیک به‌گونه‌ای طراحی شده است که طراح می‌تواند نوع شاخص‌ها را از لحاظ تأثیر منفی یا مثبت داشتن در هدف تصمیم‌گیری در مدل دخالت دهد و نیز اوزان و درجه اهمیت هر شاخص را در مدل وارد کند. با گسترش روزافزون کاربرد این مدل تصمیم‌گیری چندشاخصه و با ظهور منطق فازی، امروزه تکنیک‌های بسیار پرکاربرد و جالبی مانند تاپسیس گروهی، تاپسیس بازه‌ای و تاپسیس فازی ارائه شده است که هریک نیز اصلاحاتی در مدل پایه تاپسیس ایجاد و تصمیم‌گیرنده را به‌سوی تصمیم‌گیری بهتر و دقیق‌تر رهنمون می‌کند.

مراحل روش تاپسیس

مرحله اول: تعیین ماتریس مقایسه معیارها است. در این مرحله، ماتریسی رسم خواهد شد که، در ستون آن، معیارها و، در سطر آن، گزینه‌ها آورده می‌شود که نقطه تلاقی سطر و ستون میزان اهمیت معیار را نشان می‌دهد.

مرحله دوم: بی‌مقیاس کردن ماتریس معیارها است. به‌منظور قابل‌مقایسه شدن معیارها با مقیاس‌های گوناگون، ماتریس معیارها را به ماتریس بی‌مقیاس تبدیل می‌کنیم.

مرحله سوم: ایجاد ماتریس (بی‌مقیاس) وزین با مفروض بودن بردار w به‌منزله ورودی به الگوریتم است (اصغرپور، ۱۳۸۸، ص ۲۶۱).

مرحله چهارم: مشخص کردن راه‌حل ایدنال مثبت و راه‌حل ایدنال منفی برای گزینه ایدنال است.

مرحله پنجم: تعیین معیار فاصله‌ای برای گزینه ایدنال $(+si)$ و گزینه حداقل $(-si)$ است.

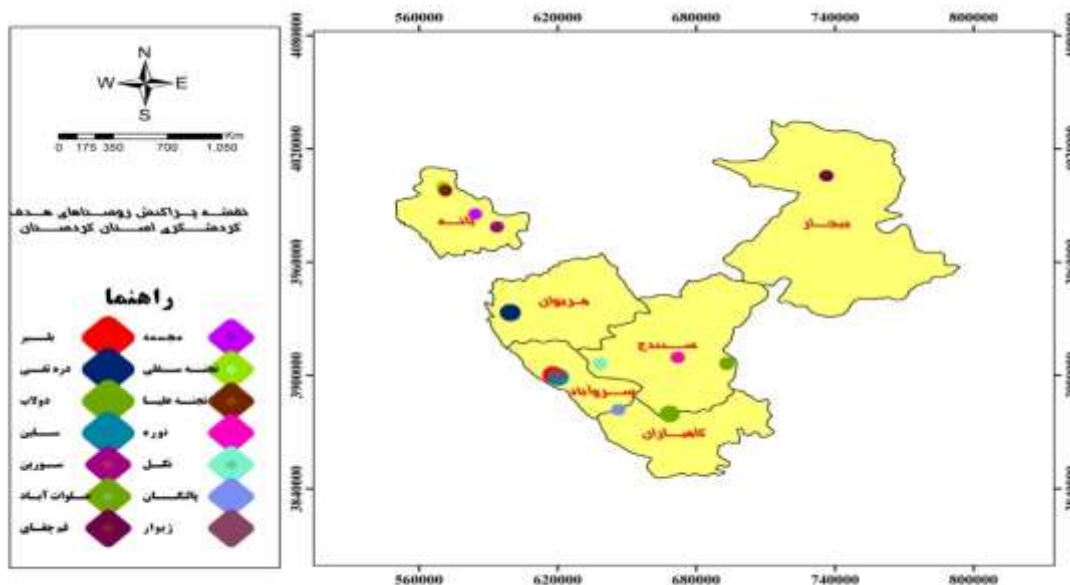
مرحله ششم: محاسبه ضریبی که نزدیکی نسبی si را به راه‌حل ایدنال نشان می‌دهد.

مرحله هفتم: در مرحله آخر رتبه‌بندی، گزینه براساس میزان $(+Ci)$ انتخاب می‌شود. این ضریب بین صفر و یک قرار دارد و $Ci+=1$ بالاترین رتبه و $Ci+=0$ کمترین رتبه را نشان می‌دهد (اصغرپور، ۱۳۸۸، ص ۲۶۲-۲۶۱).

محدوده پژوهش

استان کردستان - با بیش از ۹۱۵ گونه جاذبه طبیعی، فرهنگی - هنری، تاریخی، مذهبی و انسان‌ساخت - یکی از استان‌های دارای پتانسیل بالای گردشگری در کشور محسوب می‌شود. از مجموع ۹۱۵ جاذبه گردشگری در سطح استان، ۳۴۵ اثر طبیعی (۳۸/۷ درصد)، ۹۰ اثر فرهنگی - هنری (۹/۸ درصد)، ۲۷۷ اثر تاریخی (۳۰/۳ درصد)، ۱۲۹ اثر مذهبی (۱۴/۱ درصد) و ۶۵ اثر انسان‌ساخت (۷/۱ درصد) ثبت شده‌اند. روستای پالنگان یکی از قدیمی‌ترین روستاهای منطقه اورامانات است. در ۸۰۰ متری روستا، قلعه پالنگان وجود دارد که قدمت آن را به

دوره پیش از اسلام می‌رساند. روستای سلین در مسیر مهم‌ترین مسیر طبیعت‌گردی استان یعنی مسیر مریوان به هورامان تخت و روستای گردشگری هجیج قرار گرفته است. از جمله جاذبه‌های گردشگری این روستا می‌توان به قرآن تاریخی (قرون اول و دوم هجری قمری، خط کوفی روی پوست آهو)، قلعه سلین (در دوره‌های تاریخی پس از اسلام)، مراسم نیش (در چهلمین روز پاییز، نوعی مراسم شکرگزاری برای محصولات باغی)، صنایع دستی از قبیل کلاش‌بافی، جاجیم‌بافی، ارغوان‌بافی و نساجی سنتی (جولایی) اشاره کرد. روستای بلبر هورامان در ۷۰ کیلومتری شهرستان سروآباد استان کردستان قرار دارد. طبیعت بکر و زیبای روستا به همراه رودخانه زیبای «چم‌گران» که از شاخه‌های اصلی رودخانه «سیروان» محسوب می‌شود و روستا را به دو بخش تقسیم می‌کند. وجود جاذبه مذهبی و گردشگری دیگری به نام امام‌زاده سیدعبدالله که قدمت آن به ۲۰۰۰ سال می‌رسد نیز بر جذابیت‌های روستا افزوده است. روستای ژیوار از جمله روستاهای قدیمی اورامانات است که در سال ۱۳۹۳ به ثبت ملی رسیده است. وجود باغ‌های وسیع انجیر، انگور و انار در این روستا از جمله مهم‌ترین محصولات باغی به شمار می‌آید و در کنار آن نیز محصولات لبنی نیز تولید می‌شوند. روستای نوره به خاطر وجود عمارت و مقبره آیت‌الله محمد مردوخ کردستانی، متفکر، فیلسوف، سیاستمدار، شاعر، و روزنامه‌نگار و روشنفکر کرد، شهرت دارد. از جمله جاذبه‌های این روستا، علاوه بر طبیعت زیبا و آب و هوای پاک آن، مراسم عرفانی و خانقاهی است. انواع هنرهای دستی و بافته‌های سنتی، انواع گلیم و جاجیم از دیگر جاذبه‌های گردشگری این روستا قلمداد می‌شود. یکی از زیارتگاه‌های مهم دراویش و شیفتگان طریقت‌های مشهور کردستان، با عنوان تکیه و خانقاه شیخ محمد و شیخ هادی، در روستای دولاب به‌منزله یکی از جاذبه‌های گردشگری مذهبی است. برگزاری مراسم بولاو (تبدیل انگور به کشمش) در هفته آخر شهریور از جمله جاذبه‌های گردشگری این روستا به شمار می‌رود. روستای نگل، به یمن و برکت وجود قرآن تاریخی آن، یکی از قطب‌های گردشگری استان و کشور است و سالانه پذیرای زائران و گردشگران زیادی از سراسر کشور و حتی خارج از کشور است. قرآن مبارک و خطی روستای نگل، که با خط کوفی نوشته شده و با آب طلا اعراب‌گذاری شده است، یکی از ۴ نسخه خطی قرآن در صدر اسلام است. این اثر فاخر در فهرست آثار ملی ثبت شده است. روستای دره‌تقی در ۱۵ کیلومتری غرب مریوان، از چند سال قبل، در فصل بهار، میزبان شمار زیادی از لک‌لک‌های مهاجر شده است که در این روستا لانه‌سازی و جوجه‌آوری می‌کنند. پوشش جنگلی، طبیعت زیبا و بکر، قرار گرفتن در کنار دریاچه زیبای زیربار مریوان، مسیر زیبای اطراف دریاچه و دیگر جاذبه‌ها از جمله جاذبه‌های این روستا است. روستای صلوات‌آباد در فاصله ۱۰ کیلومتری جنوب شرقی شهرستان سنندج واقع شده است. امام‌زاده مولانا سید ابراهیم، که بقعه آن در روستا قرار دارد، و مقبره سید علی اصغر کردستانی، از استادان به‌نام موسیقی کردی در این روستا، به جاذبه‌های فرهنگی روستا افزوده است. قلعه قمچقای در ۶ کیلومتری روستای قمچقای از دژهای باستانی و بسیار کهن ایران و کردستان و از شاهکارهای ارزشمند تاریخی قرار دارد. کتیبه قمچقای روی صخره‌ای به ارتفاع ده متر در دره معروف به آسیاب به خط هیراتیک (شبه خط هیروگلیف) نوشته شده است. در روستای نجنی سفلی، مجتمع پرورش ماهی احداث شده است. در کنار جاذبه‌های طبیعی و دشت‌های سرسبز و باغات کشاورزی این روستا، قرآنی تاریخی که در سال ۹۷۸ هجری قمری (۴ سال قبل) تحریر شده به خط ثلث از دیگر جاذبه‌های تاریخی این روستا به شمار می‌رود. آداب و رسوم سنتی روستای سورین، پوشش محلی و صنایع دستی، پوشش جنگلی انبوه، ارتفاعات و حیات جانوری، چشمه‌های متعدد و دشت زیبای از جمله جاذبه‌های روستای سورین است. روستای مجسه، که در قسمت جنوبی سد بانه قرار دارد، با داشتن طبیعت بکر و جنگل‌های انبوه در اطراف روستا، یکی از نقاط دیدنی و جاذبه‌های شهر بانه به شمار می‌رود. نزدیکی به شهر بانه و همچنین وجود استخر پرورش ماهی به این روستا جذابیت بیشتری افزوده است. مسافران، در کنار بازدید از طبیعت زیبای این روستا، می‌توانند به همراه خانواده خود از کباب ماهی معروف این روستا نیز لذت ببرند.

شکل ۱: نقشه پراکندگی روستاهای بررسی شده

یافته‌های تحقیق

اطلاعات مربوط به جنسیت پاسخ‌گویان نشان می‌دهد که ۶۵/۱ درصد از پاسخ‌گویان مرد و ۳۴/۹ درصد زن بوده است. اطلاعات مربوط به سن پاسخ‌گویان نشان داد که ۱۸/۴ درصد از پاسخ‌گویان بین ۱۵ تا ۲۵ سال، ۳۹/۵ درصد بین ۲۶ تا ۳۵ سال، ۱۷/۸ درصد بین ۳۶ تا ۴۵ سال، ۱۷/۱ درصد بین ۴۶ تا ۵۵، ۵/۹ درصد بین ۵۶ تا ۶۵ و ۱/۳ درصد بالاتر از ۶۶ سال سن داشته‌اند. سطح تحصیلات مربوط به پاسخ‌گویان گروه گردشگران به ترتیب ۱۳/۱ درصد ابتدایی، ۲۰/۴ درصد دیپلم، ۱۱/۸ درصد فوق دیپلم، ۴۲/۱ درصد لیسانس و ۱۲/۵ درصد فوق لیسانس و بالاتر بوده است. اطلاعات مربوط به وضعیت اشتغال پاسخ‌گویان نشان داد ۳۰/۹ درصد دارای شغل آزاد، ۲۰/۴ درصد شغل دولتی، ۹/۸ درصد بازنشسته، ۱۶/۴ درصد بیکار، ۱/۱۳ درصد دانشجوی و ۹/۲ درصد را سایر عنوان کرده‌اند. همچنین، این نتایج نشان داد که ۱۱/۸ درصد از پاسخ‌گویان زیر یک میلیون تومان، ۱۵/۷ درصد از پاسخ‌گویان بین ۱ تا ۲ میلیون تومان، ۴۲/۷ درصد از پاسخ‌گویان بین ۲ تا ۳ میلیون، ۲۱/۷ درصد از پاسخ‌گویان بین ۳ تا ۴ میلیون تومان و ۷/۹ درصد از پاسخ‌گویان بیشتر از ۴ میلیون تومان درآمد دارند.

به منظور بررسی تأثیرات گردشگری در توسعه روستا، از آزمون میانگین تک‌نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج این آزمون در جدول ۱ آورده شده است. نتایج نشان می‌دهد که گردشگری دارای تأثیرات مثبت و منفی گوناگونی در جامعه میزبان است. نتایج نشان می‌دهد که گردشگری در مقصد دارای تأثیرات مثبت اقتصادی به منظور ایجاد درآمد (۳/۲۳) است. از دیگر تأثیرات گردشگری در جامعه محلی، آثار اجتماعی و فرهنگی آن است. از دید گردشگران، از جمله تأثیرات مثبت گردشگری می‌توان به افزایش سطح آگاهی‌های ساکنان محلی از گردشگری (۳/۹۹) و حفظ آداب و رسوم محلی (۳/۱۵) اشاره کرد. گردشگری فعالیتی است که بیشترین ارتباط با ساکنان و محیط زیست میزبان دارد. بنابراین، بیشترین تأثیرات گردشگری را می‌توان در ابعاد زیست‌محیطی آن تصور کرد. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که، از نگاه گردشگران، گردشگری تأثیرات مثبت و منفی در محیط زیست جامعه مقصد دارد. از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به اثر مثبت آگاهی زیست‌محیطی ساکنان محلی (۳/۱۱) و تخریب چشم‌اندازهای طبیعی روستا (۳/۴۱) به واسطه گسترش بی‌رویه و بدون برنامه‌ریزی متناسب با محیط زیست گردشگری اشاره کرد.

جدول ۱: تأثیرات توسعه گردشگری

گردشگران	تأثیرات	بُعد
۳/۲۳	ایجاد درآمد	اقتصادی
۲/۸۲	ایجاد شغل	
۲/۵۶	افزایش فعالیت‌های دیگر	
۲/۸۳	افزایش هزینه‌های زندگی	
۳/۹۹	افزایش سطح آگاهی ساکنان محلی از گردشگری	اجتماعی
۲/۸۶	انسجام و مشارکت ساکنان محلی در توسعه روستا	
۳/۱۵	حفظ آداب و رسوم و فرهنگ محلی	
۲/۸۷	الگو برداری ساکنان محلی از گردشگران	
۳/۱۱	آگاهی زیست‌محیطی ساکنان محلی	زیست‌محیطی
۲/۳۱	ساخت و سازهای بی‌رویه و تغییر کاربری اراضی	
۲/۳۷	ایجاد آلودگی (هوا، صوتی، زباله)	
۳/۴۱	تخریب چشم‌اندازهای طبیعی	

در این مرحله، به اولویت‌بندی روستاهای هدف گردشگری مشخص شده پرداخته می‌شود. نتایج حاصل از این رتبه‌بندی در جدول ۲ آورده شده است. وزن به‌دست‌آمده برای معیارهای کلی ارزیابی روستاهای هدف گردشگری استان کردستان عبارت‌اند از جاذبه‌های گردشگری ۳/۵۵، عوامل زیرساختی و اقامتی ۲/۵۰، عوامل اقتصادی ۲/۷۶، عوامل اجتماعی - فرهنگی ۳/۱، عوامل زیست‌محیطی ۳/۱۵ و عامل امنیتی - سرمایه‌گذاری ۲/۷۶. نتایج حاصل از رتبه‌بندی از دید گردشگران نشان می‌دهد که روستای پالنگان با ضریب ۰/۸۳ در رتبه اول و در سطح بسیار مناسب قرار گرفته است. روستاهای بعدی به ترتیب سلین با ضریب ۰/۷۳ در رتبه دوم، صلوات‌آباد با ضریب ۰/۶۹ در رتبه سوم، ژیوار با ضریب ۰/۶۳ در رتبه چهارم و در سطح مناسب قرار گرفته‌اند. همچنین، نتایج نشان می‌دهد روستای بلبر با ضریب ۰/۵۹ در رتبه پنجم، دولاب با ضریب ۰/۵۲ در رتبه ششم، نگل با ضریب ۰/۴۴ در رتبه هفتم، دره‌تقی با ضریب ۰/۴۲ در رتبه هشتم و نجنه با ضریب ۰/۴۰ در رتبه نهم و در سطح متوسط قرار گرفته‌اند. روستای سورین با ضریب ۰/۳۷ در رتبه دهم، نوره با ضریب ۰/۳۷ در رتبه یازدهم، مجسه با ضریب ۰/۲۷ در رتبه دوازدهم و روستای قمچقای با ضریب ۰/۱۱ در رتبه سیزدهم و سطح نامناسب قرار دارند. براساس نظر گردشگران و اولویت‌بندی روستاها، ۳۸/۴۶ درصد از روستاها در سطح بسیار مناسب، ۳۱ درصد در سطح متوسط و ۳۰/۰۷ درصد در سطح نامناسبی قرار گرفته‌اند.

در مرحله بعد، رتبه‌بندی براساس معیارهای مورد مطالعه از دید گردشگران انجام شده و نتایج آن در جدول ۳ آورده شده است. رتبه‌بندی براساس معیارها این مزیت را دارد که می‌توان روستاهای مورد مطالعه را از حیث نوع سرمایه‌گذاری‌های گوناگون بررسی کرد و این تقسیم‌بندی محقق را در ارائه پیشنهادها کمک می‌کند. این رتبه‌بندی در معیارها از دید گردشگران در برخی از معیارها متفاوت و در رتبه‌بندی روستاها نیز خود را نشان داده است.

حیبی / ارزیابی و اولویت بندی روستاهای هدف گردشگری استان کردستان برای سرمایه گذاری

جدول ۲: رتبه بندی روستاهای هدف گردشگری

ردیف	روستا	ضریب	رتبه	سطح بندی
۱	صلوات آباد	۰/۶۹	۳	مناسب
۲	نگل	۰/۴۴	۷	متوسط
۳	ژیوار	۰/۶۳	۴	مناسب
۴	دره تفی	۰/۴۲	۸	متوسط
۵	نوره	۰/۳۷	۱۱	نامناسب
۶	پالنگان	۰/۸۳	۱	بسیار مناسب
۷	سلین	۰/۷۳	۲	مناسب
۸	نجنه	۰/۴۰	۹	متوسط
۹	بلبر	۰/۵۹	۵	مناسب
۱۰	دولاب	۰/۵۲	۶	متوسط
۱۱	سورین	۰/۳۷	۱۰	نامناسب
۱۲	قمچقای	۰/۱۱	۱۳	نامناسب
۱۳	مجسه	۰/۲۷	۱۲	نامناسب

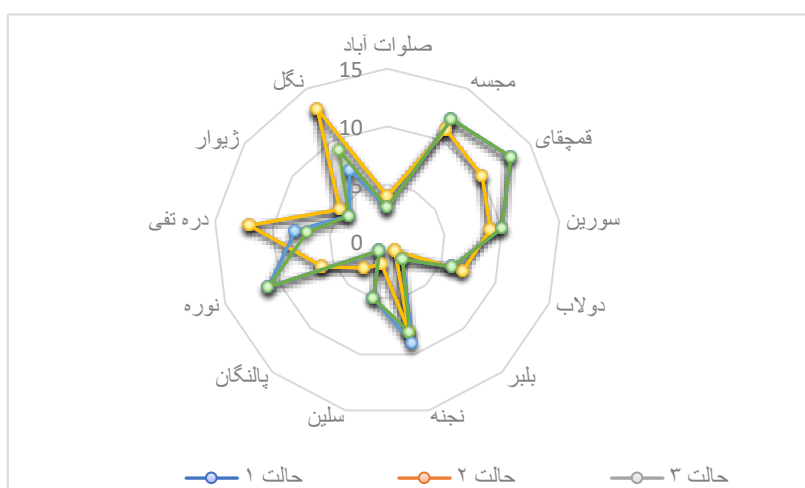
جدول ۳: رتبه بندی روستاهای هدف گردشگری استان کردستان براساس معیارها

رتبه	رتبه	بهره	خانواده ها	ضریب	زیرساخت	بهره	اقتصادی	ضریب	اجتماعی	ضریب	زیست محیطی	ضریب	سرمایه گذاری
۱	صلوات آباد	۰/۹۳	۲	۰/۹۱	۱	۰/۷۹	۳	۰/۵۹	۸	۰/۷۴	۴	۰/۳۵	۶
۲	نگل	۰/۷۷	۴	۰/۷۵	۳	۰/۵۸	۵	۰/۹۸	۲	۰/۰۲	۱۳	۰/۰۲	۱۲
۳	ژیوار	۰/۶۵	۶	۰/۴۹	۸	۰/۹۵	۲	۰/۶۶	۶	۰/۴۳	۵	۰/۴۱	۴
۴	دره تفی	۰/۴۸	۹	۰/۲۹	۱۱	۰/۴۹	۷	۰/۶۶	۵	۰/۴۳	۵	۰/۱۵	۹
۵	نوره	۰/۱۶	۱۲	۰/۱۳	۱۳	۰/۱۴	۱۲	۰/۰۶	۱۳	۰/۰۴	۱۲	۰/۰۰	۱۳
۶	پالنگان	۰/۸۵	۳	۰/۸۵	۲	۰/۹۸	۱	۰/۷۹	۳	۰/۷۸	۳	۰/۵۸	۱
۷	بلبر	۰/۵۸	۷	۰/۶۷	۵	۰/۵۱	۶	۰/۹۹	۱	۰/۹۹	۱	۰/۵۶	۲
۸	نجنه	۰/۲۸	۱۱	۰/۵۶	۷	۰/۴۶	۸	۰/۴۴	۱۰	۰/۲۶	۸	۰/۳۵	۷
۹	سلین	۰/۶۹	۵	۰/۶۴	۶	۰/۶۷	۴	۰/۵۹	۸	۰/۹۷	۲	۰/۵۱	۳
۱۰	دولاب	۰/۹۵	۱	۰/۶۹	۴	۰/۴۶	۸	۰/۷۴	۴	۰/۲۸	۷	۰/۴۰	۵
۱۱	سورین	۰/۵۵	۸	۰/۴۷	۹	۰/۳۶	۱۰	۰/۶۶	۶	۰/۲۵	۹	۰/۲۱	۸
۱۲	قمچقای	۰/۱۴	۱۳	۰/۱۵	۱۲	۰/۰۱	۱۳	۰/۱۱	۱۲	۰/۲۳	۱۰	۰/۰۷	۱۱
۱۳	مجسه	۰/۳۶	۱۰	۰/۴۶	۱۰	۰/۲۰	۱۱	۰/۳۳	۱۱	۰/۲۰	۱۱	۰/۱۳	۱۰

براساس نتایج جدول ۳ در معیار جاذبه‌ها، روستاهای دولاب با ضریب ۰/۹۵۷۸ در رتبه اول، صلوات‌آباد با ضریب ۰/۹۳۴۲ در رتبه دوم و پالنگان با ضریب ۰/۸۵۲۴ در رتبه سوم و در سطح بسیار مناسب و روستاهای و قمچقای در رتبه آخر و در سطح بسیار نامناسب قرار گرفته است. همچنین، براساس این نتایج در معیار زیرساخت‌ها، روستاهای صلوات‌آباد با ضریب ۰/۹۱۵۴ در رتبه اول، پالنگان با ضریب ۰/۸۵۳۵ در رتبه دوم و در سطح بسیار مناسب و روستای قمچقای با ضریب ۰/۱۵۲۷ در رتبه دوازدهم و نوره با ضریب ۰/۱۳۶۸ در رتبه آخر و در سطح بسیار نامناسب قرار گرفته است. در معیار اقتصادی روستاهای پالنگان با ضریب ۰/۹۸۶۲ در رتبه اول، ژیوار با ضریب ۰/۹۵۴۱ در رتبه دوم و در سطح بسیار مناسب قرار گرفته‌اند. روستاهای صلوات‌آباد با ضریب ۰/۷۹۵۵ در رتبه سوم، سلین با ضریب ۰/۶۷۰۱ در رتبه چهارم و در سطح مناسب قرار دارند. روستاهای نوره با ضریب ۰/۱۴۲۶ در رتبه دوازدهم و روستای قمچقای با ضریب ۰/۰۱۲۴ در رتبه آخر و در سطح بسیار نامناسب قرار دارند.

براساس معیار اجتماعی - فرهنگی، روستاهای بلبر با ضریب ۰/۹۹۶۸ در رتبه اول، نگل با ضریب ۰/۹۸۴۱ در رتبه دوم و در سطح بسیار مناسب قرار گرفته‌اند و، در آخر، روستای قمچقای با ضریب ۰/۱۱۰۴ در رتبه دوازدهم و نوره با ضریب ۰/۰۶۵۱ در رتبه آخر و در سطح بسیار نامناسب قرار گرفته‌اند. براساس معیار زیست‌محیطی، روستاهای بلبر با ضریب ۰/۹۹۷۶ در رتبه اول، سلین با ضریب ۰/۹۷۵۴ در رتبه دوم و در سطح بسیار مناسب قرار گرفته‌اند و، در آخر، روستای نوره با ضریب ۰/۰۴۴۸ در رتبه دوازدهم و نگل با ضریب ۰/۰۲۶۷ در رتبه آخر و در سطح بسیار نامناسب قرار دارند. براساس نتایج حاصل از مدل تاپسیس در معیار امنیتی - سرمایه‌گذاری، روستاهای پالنگان با ضریب ۰/۵۸۳۲ در رتبه اول، بلبر با ضریب ۰/۵۶۶۹ در رتبه دوم و روستای سلین با ضریب ۰/۵۱۳۱ در رتبه سوم، ژیوار با ضریب ۰/۴۱۱۵ در رتبه چهارم، دولاب با ضریب ۰/۴۰۷۵ در رتبه پنجم و در سطح مناسب قرار گرفته‌اند و، در آخر، نیز روستای نوره با ضریب ۰/۰۰۱۶ در رتبه آخر و در سطح بسیار نامناسب قرار دارد.

براساس نتایج تحلیل حساسیت از دید گردشگران، تفاوت اندکی در رتبه‌بندی روستاهای هدف گردشگری استان کردستان ایجاد شده است. برای مثال، بیشترین تغییرات در رتبه‌ها را درخصوص روستاهای نگل، دره‌تفی و نوره می‌توان مشاهده کرد، به‌نحوی که رتبه روستای نگل بین رتبه هفتم تا سیزدهم تغییر کرده است. درخصوص روستای دره‌تفی این تغییر رتبه بین هشتم و دوازدهم بوده است. همچنین، درخصوص روستای نوره بین رتبه ششم تا یازدهم متغیر بوده است. درخصوص بقیه روستاها، تغییرات رتبه‌ای اندک و در حد یک یا دو رتبه اتفاق افتاده است. برای نمونه، درخصوص روستای ژیوار تغییر بین رتبه چهارم و پنجم است یا درخصوص روستای پالنگان این تغییر بین رتبه اول تا سوم است.

نمودار ۱: نتایج تحلیل حساسیت تاپسیس از دید گردشگران

جدول ۴: نتایج حاصل از حالات گوناگون تحلیل حساسیت از دید گردشگران

ردیف	روستا	حالت ۱	حالت ۲	حالت ۳	حالت ۴	حالت ۵	حالت ۶
۱	صلوات‌آباد	۳	۴	۴	۴	۳	۳
۲	نگل	۷	۱۳	۱۳	۱۳	۷	۹
۳	ژیوار	۴	۵	۵	۵	۴	۴
۴	دره‌تفی	۸	۱۲	۱۲	۱۲	۸	۷
۵	نوره	۱۱	۶	۶	۶	۱۱	۱۱
۶	پالنگان	۱	۳	۳	۳	۱	۱
۷	سلین	۲	۱	۱	۱	۲	۲
۸	نجنه	۹	۸	۸	۸	۹	۸
۹	بلبر	۵	۲	۲	۲	۵	۵
۱۰	دولاب	۶	۷	۷	۷	۶	۶
۱۱	سورین	۱۰	۹	۹	۹	۱۰	۱۰
۱۲	قمچقایی	۱۳	۱۰	۱۰	۱۰	۱۳	۱۳
۱۳	مجسه	۱۲	۱۱	۱۱	۱۱	۱۲	۱۲

بحث و نتیجه‌گیری

گردشگری روستایی، به‌منزله بخشی از صنعت گردشگری، می‌تواند در توسعه پایدار و کاهش شکاف منطقه‌ای نقش قابل ملاحظه‌ای داشته باشد. گردشگری روستایی شامل مجموعه‌ای از ترکیب محیط زیست روستایی، فعالیت‌های مزرعه و فرهنگ‌های مختص موجود در روستا به‌منظور فراهم آوردن زمینه تفریح و تنوع برای گردشگران، ایجاد فرصتی برای افراد محلی با هدف کسب درآمد بیشتر، ایجاد اشتغال و آشنایی با فرهنگ‌های گوناگون و ایجاد ارتباط با افراد خارج از روستا است. به توسعه گردشگری روستایی در روستاهایی که پتانسیل و منابع کافی برای گردشگری، داشتن بازارهای بالقوه برای جذب گردشگران و سرمایه‌گذاری برای حمایت بخش گردشگری را داشته باشند باید توجه شود. تعیین روستاهای هدف گردشگری در کشور را می‌توان از سیاست‌های تأثیرگذار در فرایند توسعه پایدار گردشگری در نواحی روستایی قلمداد کرد. شناسایی هرچه کامل‌تر مناطق مستعد گردشگری و برنامه‌ریزی دقیق برای ارزیابی و اولویت‌بندی سرمایه‌گذاری در آن‌ها به‌لحاظ توان جذب گردشگر می‌تواند، به‌منزله ابزار و راهکاری اثربخش، نقشی اساسی در توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی جامعه ایفا کند. سرمایه‌گذاری در مناطق گردشگری می‌تواند ابزاری کارآمد برای رشد و توسعه همه‌جانبه جوامع میزبان باشد و موجب گسترش روابط بین‌بخشی و سایر فعالیت‌های اقتصادی شود. با توجه به نرخ بالای مهاجرت روستاییان به شهرها و نرخ بالای بیکاری در استان کردستان از یک طرف و وجود قابلیت‌ها و پتانسیل‌های گردشگری به‌خصوص در روستاهای استان کردستان، هدف از این تحقیق ارزیابی و اولویت‌بندی روستاهای هدف گردشگری استان کردستان (۱۳ روستا) به‌منظور سرمایه‌گذاری است.

نتایج حاصل از آزمون میانگین تک‌نمونه‌ای نشان می‌دهد که گردشگری دارای تأثیرات مثبت و منفی گوناگونی در جامعه است. در بُعد اقتصادی، بیشترین اثر مطلوب گردشگری در ایجاد درآمد است. نتایج این بخش با یافته‌های تحقیقات برخی محققان (دلشاد و همکارانش، ۱۳۹۶؛ خیری و همکارانش، ۱۳۹۵؛ بهرامی، ۱۳۹۵؛ Chen et al., 2018؛ Ibanescu et al., 2018؛ Castellani & Sala, 2010) در همسویی دارد و یافته‌های این پژوهش را تأیید می‌کنند. برای مثال، دلشاد و همکارانش (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای نشان دادند که، در میان شش عامل اصلی، عامل اقتصادی مهم‌ترین شاخص در سنجش پایداری گردشگری به‌شمار می‌رود. همچنین،

شاخص های اقتصادی به منزله تأثیرگذارترین و شاخص های فرهنگی به مثابه تأثیرپذیرترین شاخص ها در سنجش پایداری توسعه گردشگری تعیین شده اند.

در همین خصوص، نتایج بررسی ها نشان می دهد از دید گردشگران می توان به تأثیرات مثبت ناشی از گردشگری، افزایش سطح آگاهی های ساکنان محلی از گردشگری، حفظ آداب و رسوم محلی اشاره کرد. نتایج این بخش با یافته های تحقیقات برخی محققان (Ibanescu et al., 2018؛ Tuckova & Sverak, 2016؛ اکبریان رونیزی و شیخ بیگلر، ۱۳۹۵) همسویی دارد و یافته های این پژوهش را تأیید می کنند. برای مثال، اکبریان رونیزی و شیخ بیگلر (۱۳۹۵) در مطالعه ای، با عنوان «ظرفیت تحمل توسعه گردشگری روستایی و تدوین برنامه راهبردی روستای قلات (شهرستان شیراز)»، نشان دادند که تفاوت معناداری بین دیدگاه جامعه میزبان براساس وضعیت شغلی آن ها وجود دارد و گردشگری، از بُعد اجتماعی و فرهنگی، تأثیرات نامطلوبی از جمله الگوبرداری جامعه میزبان از گردشگران و بروز ناهنجاری های اجتماعی را به همراه خواهد داشت.

همچنین، نتایج نشان داد که گردشگری تأثیرات نامطلوبی در محیط زیست روستاهای مورد مطالعه داشته است. از مهم ترین آن ها می توان به تخریب چشم اندازهای طبیعی روستا و ساخت وسازهای بی رویه اشاره کرد. از تأثیرات مثبت گردشگری می توان به آگاهی زیست محیطی ساکنان محلی اشاره کرد. برای مثال، چن و همکاران (2018) در پژوهشی نشان دادند که کیفیت زندگی ساکنان در جامعه روستایی به خاطر گردشگری بهبود یافته است، اگرچه منافع اقتصادی هنوز برای بسیاری از خانواده های میزبان ناچیز است. گردشگران موجب توسعه روستاهای دورافتاده شده اند. همچنین، ایبانسکو و همکاران (2018) در پژوهشی نشان دادند که گردشگری در مناطق روستایی در توسعه پایدار تأثیر مثبت و معناداری دارد.

نتایج حاصل از رتبه بندی از دید گردشگران نشان داد که روستای پالنگان در رتبه اول و در سطح بسیار مناسب قرار گرفته است. روستاهای بعدی به ترتیب بلبر در رتبه دوم، صلوات آباد در رتبه سوم، ژیوار در رتبه چهارم و در سطح مناسب قرار گرفته اند. همچنین، نتایج نشان داد که روستای سلین در رتبه پنجم، دولاب در رتبه ششم، نگل در رتبه هفتم، دره تفی در رتبه هشتم و نجنه در رتبه نهم و در سطح متوسط قرار گرفته اند. روستای سورین در رتبه دهم، نوره در رتبه یازدهم، مجسه در رتبه دوازدهم و روستای قمیقای در رتبه سیزدهم و سطح نامناسب قرار دارد. براساس نظر گردشگران و اولویت بندی روستاها، ۳۸/۴۶ درصد از روستاها در سطح بسیار مناسب، ۳۱ درصد در سطح متوسط و ۳۰/۰۷ درصد در سطح نامناسبی قرار گرفته اند. نتایج حاصل از تحلیل حساسیت نشان داد که تفاوت اندکی در رتبه بندی روستاها ایجاد شده است و روستاهای پالنگان، بلبر و صلوات آباد در حالات گوناگون در رتبه های اول تا سوم قرار گرفته اند.

با توجه به تأثیر مثبت گردشگری در افزایش درآمد در روستاهای هدف گردشگری، پیشنهاد می شود تعاونی های گردشگری در روستاهای هدف گردشگری ایجاد شوند و درآمدهای عمومی حاصل از گردشگری به صورت سرریز صرف خدمات عمومی و ایجاد زیرساخت های روستا شود. اگرچه گردشگری به ایجاد درآمد بخشی از ساکنان محلی در روستاها کمک می کند، اگر دیگر ساکنان روستاها از منافع حاصل از توسعه گردشگری منتفع نگردند، به شکاف بیشتر درآمدی منجر می شود و، در دوره های بعد، خود این افراد به عامل و مانعی بر سر راه توسعه بخش گردشگری در این روستاها بدل خواهند شد.

با توجه به تأثیر مثبت گردشگری در توسعه پایدار در روستاهای هدف گردشگری، پیشنهاد می شود به برنامه های توسعه ای استان به منظور توانمندسازی روستاها به خصوص روستاهای هدف گردشگری بیشتر توجه شود. بر کسی پوشیده نیست که توسعه اقتصادی بدون توجه به محیط زیست چه زیان های جبران ناپذیری را به جامعه وارد می سازد. بنابراین، لازم است برنامه ریزان استان به بخش گردشگری به منزله یکی از قابلیت ها و مزیت های استان در تحقق اهداف توسعه ای، که همراه با حفظ محیط زیست است، توجه ویژه ای کنند.

در این قسمت، با توجه به نتایج حاصل از رتبه‌بندی روستاهای هدف گردشگری و همچنین قابلیت‌ها و پتانسیل‌های هر روستا، پیشنهادهایی برای هر روستا ارائه خواهد شد. بخشی از پیشنهادهایی که به صورت عمومی برای روستاها قابل ارائه و طرح هستند عبارت‌اند از: - عدم وجود جاده‌های کافی و دسترسی‌های باکیفیت و ایمن سفرهای بعدی گردشگران را تحت الشعاع قرار می‌دهد و چه بسا خود به منزله عاملی برای تبلیغات منفی باشد. تبلیغات دهان‌به‌دهان در گردشگری یکی از مهم‌ترین عامل‌ها در توسعه بخش گردشگری به شمار می‌آید. با این توصیفات، لازم است بخش دولتی به منزله متولی ایجاد و توسعه زیرساخت‌ها از قبیل جاده‌ها و راه‌های ارتباطی در این زمینه اقدامات عاجل و مؤثرتری را انجام دهد و یا شرایط را برای حضور بخش خصوصی در این زمینه فراهم کند.

- به منظور بهبود رفتارهای زیست‌محیطی در میان گردشگران و کاهش آلاینده‌های زیست‌محیطی، ترغیب خانواده‌ها برای مسافرت‌های گروهی و استفاده از تورهای گردشگری می‌تواند در این زمینه مؤثر باشد و آگاهی‌های زیست‌محیطی را نیز در نتیجه تعامل و تأثیرات تقلیدی مثبت افزایش دهد. اطلاع‌رسانی و افزایش سطح نگرانی‌های گردشگران در خصوص مسائل زیست‌محیطی به صورت بروشور یا برگزاری نمایشگاه و افزایش دانش زیست‌محیطی آن‌ها مفید است که بخشی از اطلاع‌رسانی می‌تواند توسط نظام آموزشی انجام شود و بخشی از آن را رسانه‌های جمعی (تلویزیون) و شبکه‌های اجتماعی (مانند تلگرام و فیس‌بوک) بر عهده گیرند. این امر می‌تواند به ارتقای دانش زیست‌محیطی مردم به طور عام و گردشگران به طور خاص و همچنین به بروز رفتارهای زیست‌محیطی بهتر در جامعه میزبان منجر شود. مشاهده رفتارهای زیست‌محیطی جامعه میزبان از گردشگران با توجه به تأثیرات تقلیدی، که یکی از پیامدهای گردشگری در جامعه میزبان است، به بهبود رفتارهای زیست‌محیطی جامعه مقصد نیز کمک شایانی می‌کند.

- با توجه به تأثیرات مثبت اقتصادی گردشگری در وضعیت اقتصادی روستاها و توجیه‌پذیری سرمایه‌گذاری در این بخش و تمایل بیشتر مردم برای خرید و مصرف محصولات غذایی و لبنی ارگانیک و عاری از سموم پیشنهاد می‌شود برای تولید و بسته‌بندی این محصولات سرمایه‌گذاری شود و به منزله یک برند به مشتریان عرضه شود. در ضمن، بخشی از گردشگری سبز و اکوتوریسم نیز به واسطه این امر رونق خواهد گرفت. سرمایه‌گذاری در راه‌اندازی کارگاه‌های کوچک تولید صنایع دستی در روستاها می‌تواند در ایجاد شغل دائمی با توجه به فصلی بودن اشتغال گردشگری مؤثر باشد.

- ایجاد اعتماد، مشارکت و همراهی کردن با گردشگران به بازگشت دوباره آن‌ها و ترغیب دیگران برای سفر به مقصد مورد نظر منجر خواهد شد. اعتماد بالا امنیت ذهنی در گردشگران ایجاد می‌کند و میزان بالای مشارکت به گردشگران این اطمینان را خواهد داد که در مواقع لزوم از کمک و یاری ساکنان روستا بهره‌مند خواهند شد. بنابراین، با برگزاری کارگاه‌های آموزشی و ایجاد انگیزه در مشارکت روستاییان در توسعه گردشگری، به سرمایه‌گذاران پیشنهاد می‌شود در مواردی از جمله ایجاد تعاونی‌های گردشگری، با مشارکت خود روستاییان یا به صورت مشارکت درصدی، زمینه موفقیت هر چه بیشتر سرمایه‌گذاری را در طرح‌های گردشگری افزایش دهند.

- درخصوص مراسم‌ها و آداب و رسوم و سنت‌های ویژه‌ای که به نوعی می‌توان آن‌ها را برای هرکدام از روستاها به منزله یک برند ثبت کرد، پیشنهاد می‌شود بخش خصوصی با حمایت و مشارکت سازمان درخصوص تهیه فیلم‌های باکیفیت به منظور معرفی آیین‌ها و مراسم‌ها و امکان گردشگری مجازی سرمایه‌گذاری کند.

منابع

ابراهیم‌زاده، عیسی و آقاسی‌زاده، عبدالله (۱۳۸۸). تحلیل عوامل مؤثر بر گسترش گردشگری در ناحیه ساحلی چابهار با استفاده از مدل راهبردی SWOT. مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، (۱)، ۱۰۷-۱۲۸.

اصغرپور، محمدجواد (۱۳۸۸). تصمیم‌گیری‌های چندمعیاره. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

- اکبریان رونیزی، سعیدرضا و شیخ بیگلو، رعنا (۱۳۹۵). ظرفیت تحمل توسعه گردشگری روستایی و تدوین برنامه راهبردی روستای قلات (شهرستان شیراز). راهبردهای توسعه روستایی، ۳(۴)، ۴۸۱-۴۹۵.
- امیرحاجیلو، الهام، تولایی، سیمین، زنگانه، احمد و زنگانه، ابوالفضل (۱۳۹۲). ارزیابی و اولویت بندی اثرات گردشگری در سطح ملی با استفاده از تکنیک تاپسیس. فصلنامه برنامه ریزی منطقه‌ای، ۳(۱۰)، ۱۵-۲۶.
- بهرامی، رحمت (۱۳۹۵). تحلیلی بر نقش گردشگری و اثرات آن بر توسعه سکونت‌گاه‌های روستایی (مطالعه موردی: شهرستان مریوان). مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۱(۳۴)، ۱۰۱-۱۱۳.
- تقوایی، مسعود، تقی‌زاده، محمدمهدی و کیومرثی، حسین (۱۳۹۰). مکان‌یابی دهکده‌های گردشگری با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی و مدل SWOT (نمونه موردی ساحل دریاچه کافترا). مجله جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، ۲۲(۴۲)، ۹۹-۱۲۰.
- حبیبی، فاتح و سلیمی، کردستان (۱۳۹۵). بررسی اثر توسعه گردشگری بر اشتغال و درآمد ساکنان محلی اورامان. گردشگری علم و فرهنگ، ۴، ۸۲-۶۹.
- حبیبی، فاتح و محمودی، حسنی (۱۳۹۸). ارزیابی و اولویت بندی شاخص‌های توسعه گردشگری با استفاده از مدل TOPSIS (مطالعه موردی: شهرستان‌های استان کردستان). جغرافیا و توسعه، ۱۷(۵۷)، ۱۵۵-۱۶۷.
- خیری، محمد، اسماعیل‌پور مقدم، هادی و دهباشی، وحید (۱۳۹۵). بررسی رابطه توسعه پایدار گردشگری با امنیت سرمایه‌گذاری با تأکید بر اقتصاد مقاومتی. فصلنامه علمی- پژوهشی جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای)، ۷(۱)، ۲۸-۱۵.
- دلشاد، علی (۱۳۹۶). تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه و تکامل مقصدهای گردشگری. فصلنامه علمی- پژوهشی توسعه گردشگری، ۶(۱۰)، ۱۳۵-۱۴۹.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا، سجاسی قیداری، حمدالله و صادق‌قلو، طاهره (۱۳۹۰). سنجش پایداری روستایی با استفاده از الگوی راهبردی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان خداآباده). برنامه ریزی و آمایش فضا، ۱۵(۱)، ۸۵-۱۰۴.
- سعیده زرآبادی، زهراسادات و ناهیده، مردوخ (۱۳۹۱). تحلیل عوامل تأثیرگذار بر توسعه گردشگری پایدار شهرستان سروآباد با استفاده از مدل فازی TOPSIS. مطالعات مدیریت شهری، ۴(۱۲)، ۶۱-۷۴.
- سورشجانی، رسوا حیدری، کیانی سلمی، صدیقه و باسره، هدی (۱۳۹۷). ارزیابی و اولویت بندی روستاهای هدف گردشگری با استفاده از فنون تصمیم‌گیری چندمعیاره (مطالعه موردی: شهرستان کرج). مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۳(۴۳)، ۱۴۰-۱۰۱.
- شمس‌الدینی، علی (۱۳۸۹). گردشگری روستایی راهکاری سازنده برای توسعه روستایی (نمونه موردی: روستای فهلیان). نشریه مسکن و محیط روستا، ۲۹(۱۳۱)، ۹۵-۱۰۷.
- غفاری، سیدرامین و اعظمیان جزی، فریبا (۱۳۹۵). اولویت بندی سرمایه‌گذاری در روستاهای هدف گردشگری استان اصفهان. پژوهش‌های مکانی - فضایی، ۱(۱)، ۱-۱۳.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۸). برگرفته از <https://www.amar.org.ir>
- نوری، غلامرضا و تقی‌زاده، زهرا (۱۳۹۲). اولویت بندی مناطق نمونه گردشگری جهت سرمایه‌گذاری و توسعه منطقه‌ای در شمال غربی استان کرمانشاه. مطالعات مدیریت گردشگری، ۷(۲۲)، ۷۳-۱۰۰.
- Ashe, J. W. (2005). Tourism investment as a tool for development and poverty reduction. *The experience in Small Island Developing States (SIDS)*. Trade and Investment, Barbados.

- Castellani, V., & Sala, S. (2010). Sustainable performance index for tourism policy development. *Tourism Management, 31*(6), 871-880.
- Chen, B., Qiu, Z., Usio, N., & Nakamura, K. (2018). Tourism's Impacts on Rural Livelihood in the Sustainability of an Aging Community in Japan. *Sustainability, 10*(8), 2896.
- Garrod, B., & Wornell, R. (2006). Reconceptualizing rural resources as countryside capital: The case of rural tourism. *Journal of Rural Studies, 22*(1), 117-128.
- Ghaderi, Z., & Henderson, J. C. (2012). Sustainable rural tourism in Iran: A perspective from Hawraman Village. *Tourism Management Perspectives, 2*, 47-45.
- Huang, J. H., & Peng, K. H. (2012). Fuzzy Rassch model in TOPSIS: Anew approach for generating fuzzy numbers to assess the competitiveness of the tourism industries in Asian countries. *Tourissm Managemen, 33*(2), 456-465.
- Ibanescu, B. C., Stoleriu, O. M., Munteanu, A., & Iatu, C. (2018). The Impact of Tourism on Sustainable Development of Rural Areas: Evidence from Romania. *Sustainability, 10*(10), 3529.
- Kantaric, K. (2007). Perceptions of foreign investors on the tourism market in Cntral Asia including Kyrgyzstan, Kazakhstan, Uzbekistan, and Turkmenistan. *Tourism Management, 28*(3), 820-829.
- Kim, W., Jun, H. M., Walker, M., & Drane, D. (2015). Evaluating the perceived social impacts of hosting large-scale sport tourism events: Scale development and validation. *Tourism Management, 48*, 21-32.
- Kumari, S., Behera, M. D., & Tewari, H. R. (2010). Identification of potential ecotourism sites in West District, Sikkim using geospatial tools. *Journal of Tropical Ecology, 51*(1), 75-83.
- Oppermann, M. (1996). Rural tourism in Southern Germany. *Annals of Tourism Research, 23*(1), 86-102.
- Santarem, F., Saarinen, J., & Brito, C. J. (2021). Assessment and Prioritization of cultural Ecosystem Sevcies in the Sahra-Sahelian Region. *Science of the Total Environment, 777*, 146053.
- Sharpley, R. (2002). Rural tourism and the challenge of tourism diversification: the case of Cyprus. *Journal of Tourism Management, 23*(3), 233-244.
- Shen, F., Hughey, K. F., & Simmons, D. G. (2008). Connecting the sustainable livelihoods approach and tourism: A review of the literature. *Journal of Hospitality and Tourism Management, 5*(1), 19-31.
- Soteriades, M. (2002). Tourism and environment in rural areas. Available on: www.fund.acbe/prelude.
- Szabo, B. (2001). Rural Tourism as Alternative Income souece for Rural Areas along the Hortobagy.
- Tuckova, Z., & Sverak, P. (2016). Impact of the Regional Macroeconomics Indicators on Tourism Entities in Plzen and Zlin regions. *Procedia Economics and Finance, 39*, 313-318.
- Weaver, D. (2007). *Tourism Management*. Routledge.
- Xu, S., Mingzhu, L., Bu, N., & Pan, S. (2017). Regulatory frameworks for ecotourism: An application of Total Relationship Flow Management Theorems. *Tourism Management, 61*, 321-330.

Evaluation and Prioritization of The Tourism Villages of Kurdistan Province For Investment

Fateh Habibi¹

Abstract

Tourist attractions, as one of the pillars of the tourism industry, along with other elements, will provide the necessary conditions for attracting tourists. Tourism development has many direct and indirect economic, social, cultural, and environmental benefits for the host community and plays a vital role in shaping the development pattern. Considering the importance of tourism in economic development and the potential of tourism in the villages of Kurdistan, it is necessary to use a proper approach to prioritize areas for different investments. The research method was descriptive-analytical, and the statistical population consisted of the villages' tourists. The ranking results show that Palangan, Celine, and Jivar are first to third, respectively. According to the results of the TOPSIS model, public sector investment in infrastructures, especially roads, contributes significantly to tourism development in these villages. Also, Private sector investment is recommended in higher-ranked villages in the fields of eco-tourism, handicrafts, and related industries.

Keywords: Evaluation, Index's, Tourism Development, TOPSIS model, Kurdistan province

1. Associate Professor, Department of Economics, Researcher of Kurdistan Studies Institute, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran.